

Régi magyar kertek

Szerk.: Géczi János – Stirling János
Veszprém, 1999. Vár ucca tizenhét kiadó. 402 lap

A Magvető Kiadó az 1970-es évek második felében elindított egy sorozatot Magyar Tallózó címen. Majd ez később módosult Magyar Hírmondóra, noha a szerkesztői szándék változatlan maradt. Ez utóbbi keretében látott napvilágot egy válogatás a kertkultúrából: *A szenvedelmes kertész rácsudálkozásai* címmel. (Össz.: Surányi Dezső. Bp., 1982. 553 o.) A kötet összeállítóját a címadásban valószínűleg inspirálta *Szontagh Gusztáv* paszsióból dinnyenemesítővé, -termesztővé vált jogtudor *A szenvedelmes dinnyész* című munkája, amely 1843-ban jelent meg. Az 1982-ben megjelent kötet Hérodotosztól Jókai Morig tesz egy igényes kirándulást az egyetemes és a magyar kertkultúrában.

Hasonló szempontok vezérelhették a most megjelent kötet két szerkesztőjét, akik csak a magyar kertkultúra múltjára szorítkoztak. Mindketten tettek már kirándulást e témakörben. *Stirling János*: Magyar reneszánsz kertművészet a XVI–XVII. században címen egy tanulmánykötetet tesz közzé, amely 1996-ban jelent meg az Enciklopédia Kiadó gondozásában. Ugyanezen szerzőtől lát napvilágot 1995–1998 között szintén az Enciklopédia Kiadó jóvoltából a négykötetes lexikon: *Lexicon, nomenclatura herbarum, arborum fructumque linguae latinae*. A másik szerkesztő *Géczi János* pedig a JATE-n védte meg PhD értekezését, amelynek témája: *Fejezetek a rózsza kultúrtörténetéből*. (1998)

A szakmai felkészültség garancia arra nézve, hogy a magyar kertkultúrában történt tallózás biztos kezű válogatást jelent.

Géczi János általános kultúrtörténeti tanulmánya: *A tudás forrása: a kert, eszmetörténeti áttekintést ad a Biblia kertjeitől a profán világ, emberkéz formálta növényegyüttesekig*.

A kötetben keverednek az eredeti művek a később született tanulmányokkal, könyvrészletekkel, egy-egy témakörön belül. A valódi választóvonalat az egyes fejezetek között a különféle kerttípusok bemutatása jelenti.

Az első fejezet a herbáriumokkal, a botanika hazai történetével, a korábbi századok orvosló könyveivel foglalkozik. Utalván itt olyan neves korabeli szerzőkre, mint *Melius Juhász Péter* vagy a két világháború között alkotó *Gombocz Endre*. Egy nagy csokor a 16–18. század szakíróinak munkásságából merít, akik között föllelhetők botanikában jártas tudósok, Nyugat-Európát megjárt hajdanvolt peregrinus diákok, a magyar pedagógia történetének jeles képviselője, török utazó, püspök, polihisztor és a magyar kertészeti szaknyelv megteremtője, *Lippay János*. A harmadik részből tematikailag elüt *Pécsi Lukács* ferences szerzetes vallás erkölcsi remekműve. E rövid fejezet vállalta föl a hazai virágkertészet, jelesül a tulipán magyar kultuszának bemutatását. Talán bővebb válogatást lehetett volna adni, hiszen erre lehetőséget teremt a piarista szerzetes *Takács Sándor* munkássága. E sort lehetne még folytatni.

Rövid ízelítőt kínál a negyedik fejezet, amely utal Erdély gazdag kertkultúrában sem szűkösködő múltjára. Erre garanciát jelent *B. Nagy Margit* és *Bíró József*. Kert-

történeti áttekintést kapunk a kertről mint szakmáról és mint művészetről, a tájkerítészet gyakorlati és esztétikai követelményeiről.

Közel kétszáz oldal terjedelmű a hatodik fejezet, amelyből 90 oldal *Stirling János* 1996-ban, *Csoma Zsigmond* 1977-ben megjelent munkájából való újraközlés. *Stirling* kötete annak idején kereskedelmi forgalomba került, de *Csoma Zsigmond* kötete nehezen szerezhető be, jóllehet a kertészet és a polgárosodás kérdéskörével foglalkozik. E könyvrészben olvashatunk olyan kitűnő, egykori szerzőktől, mint *Rapaics Raymund*, a már említett *Takács Sándor*, vagy *Zádor Anna*, aki a magyarországi tájkeretek múltjának hazai ismerője. A múlt században élt *Pró-*

nay Gábor mellett, tanulmány olvasható *Galavics Gézától*, aki az MTA Művészet-történeti Intézetének munkatársa. Sajnos, a kötetből kimaradt a *haszonkertek, a gyümölcsösök* bemutatása, melynek forrásai bőségesek, sőt a *virágkertészettel* is óvatosak voltak a szerkesztők.

Az összeállításához kapcsolódik egy válogatott kertművészeti *bibliográfia*, amely az 1790–1919 közötti időszakot öleli át. A szigorú válogatási szempontok ellenére még jónéhány munka, tanulmány gazdagíthatta volna a maga nemében fontos összeállítást. Jóllehet az egyes tanulmányok, könyvrészletek lábjegyzetei is hasznos eligazítást nyújtanak, bővítik a szűkre sikeredett bibliográfiai jegyzéket.

Surányi Béla

Adrian von Buttlar: Az angolkert

A klasszicizmus és a romantika kertművészete.

Bp., 1999. Balassi Kiadó 302 lap

Galavics Géza: Magyarországi angolkertek

Bp., 1999. Balassi Kiadó. 148 lap

Talán a kertkultúra tükrözi leginkább azt, hogy milyen az *ember* és a *természet* kapcsolata. A kert idilli képe feledtetni látszik a tovatűnő paradicsomi állapotot, amikor a harmónia még érintetlen, az ember nem kívülálló lényként illeszkedik be a természet rendjébe. Hosszú idő telik el, amíg a *szakrális* kertből profán, *haszon* kert lesz, legalábbis elveszti vallási allegóriáját. „Az ember azonban mihelyt sikeresen vívta meg harcát a természettel, a primitív táplálékszerzést, a gyűjtögetést elemi nemesítői munkával fejlesztette tovább. S mert az embernek ősi lelki tulaj-

donsága, hogy a növényélet háttérben *kozmosz* erőt sejt, a növény a *vallás*, a *művészet* részévé válik. Vagyis a *növényi mítoszok*, a *költői szimbólumok* és *metaforák* a kultúra hordozójává válnak, az anyagi kultúra számára pedig igen fontos, sok esetben meghatározó irányt szabnak.”

(*Surányi Dezső*: Kerti növények regénye. Bp., 1985. 10. o.)

„A középkori kert végső formáját az organikus világképet hűen tükröző *hortus conclusus* mutatja meg... bár a növények többes – táplálkozási, medicinális-higiéniái és szakrális – funkciója szerinti kertképzés